

nek, amelyeket valóban igen gondosan – politikailag is – elő kell készíteni, mert messze meghaladják a könyvtári kísérletezés hatókörét.

Végezetül hadd mondjam ki: a szakszervezeti könyvtárügy nagyobb arányú racionalizálása a tanácsi könyvtárüggyel való egyesítésének a perspektívájában képzelhető el. (Nem szabad azonban azt képzelni, hogy a tanácsi hálózati központok repesnek attól a gondolatától, hogy felelősséget vállaljanak a munkahelyek könyvtári ellátásáért, még az esetben sem, ha ehhez minden anyagi és személyi feltételt megkapnának. A dolognak ezzel az oldalával most nem foglalkoztam.) Ez azonban csak egy hosszabb időszak (10–15–20 év?) során lenne megvalósítható, kísérletek és fokozatos változtatások révén. Lényeges feltétele egy ilyesfajta racionalizálásnak, hogy az eddig a könyvtárügyre jutott anyagiak – származtak legyen bármilyen forrásból – ne apadjanak el, ne csökkenjenek, sőt a lehetőségekhez képest emelkedjenek is. Gondos elemzés révén fel kell

tárni, hogy az egyes forrásokból (SZOT, szakmák, SZMT-k, alapszervezetek, vállalatok, állami támogatás) mennyi jutott a könyvtári ellátásra, s milyen módon lehet ezeket az összegeket továbbra is előteremteni. Az egyes lépéseket a személyi feltételek alapos vizsgálata, az érdekeltek meggyőzése és megnyerése után lehet csak megtenni. Az egész folyamat megindításának előfeltétele, hogy a szakszervezetek az új körülmények között ismét átgondolják a munkahelyi könyvtári ellátással kapcsolatos politikájukat, majd jussanak egyezsége a művelődési kormányzattal. Csakis ezen a politikai alapon indulhat meg a racionalizálási folyamat.

A szakszervezetek azonban – érdekvédelmi és képviselői funkcióikból kifolyólag, bárkinek fenntartásában legyen is a munkahelyi könyvtári ellátás – nem háríthatják el maguktól a felelősséget azért, hogy tagjaik munkahelyeiken könyvtári ellátásban részesüljenek.

Papp István

Teremtsünk korszerű működési feltételeket a szakszervezeti könyvtáraknak is!

Töprengve olvastam *Szente Ferenc* írását a *Könyvtáros* 1985. évi 7. számában. Cikkében jó érzékkel tapint rá azokra a bajokra, amelyekbe az intézményi rendszerben gazdálkodók egyre mélyebbre „merülnek”, szemben a vállalati rendszerben gazdálkodó kultúrák közvetítő szervezetekkel, amelyek könnyebben a „felszínen” tartják magukat és szolgáltatásaikat. Az „úszómesterek”, azaz az irányítók azonban – véleményem szerint – nem annyira szigorúságból „hagyják vízben” a „kapálózókat”, ahogy ő írja, hanem nemtörődömségből: sokdrangú kérdésnek tekintik az odafigyelést rájuk.

Célok és eszközök

Mindig őszinte nosztalgiával gondolok *Marosán György* írására (*A bizalmi*. 1982.), amelyben arról vall, hogy „A műveltség, a kultúra

igénye végigkíséri a 150 éves szakszervezeti és politikai mozgalmat ... Bárhol szerveződött egy szakszervezet, első dolga volt, hogy könyvtárat hozott létre...” Nosztalgiámat – nem titok – elsősorban az okozza, hogy lám, akkor még milyen fontos volt a könyvtár is. Ugyanakkor *„A szakszervezeti közművelődési könyvtárak tartalmi fejlesztésének alapelvei, szervezeti és működési rendszere (A SZOT elnökség 1980. szeptember 29-i határozata)”* című kiadvány, amely a szakszervezeti könyvtárosok „bibliája”, világosan megfogalmazza, hogy a szakszervezeti mozgalom a könyvtárat a munkahelyi közművelődés nélkülözhetetlen intézményének tekinti és tekintette mindig. Azt is látni kell, hogy ez a hálózat sokat fejlődött, amiben a párt- és állami rendelkezések, az észszerű SZOT-határozatok és irányelvek segítettek. A hálózat megbizonyította életképességét, s azt hogy semmi mással nem pótolható. Az utóbbi évtizedekben lényegesen javult a

tartalmi munka, erősödött a szakszervezeti könyvtárak tevékenységének mozgalmi jellege. Több központi könyvtár – a szakszervezetek megyei tanácsaival együtt – új helyre, kedvezőbb körülmények közé költözött. A szakszervezeti könyvtárak új feladatot is vállaltak: a betegek könyvtári ellátását. Történtek lépések a szakszervezeti és műszaki könyvtárak összevonására, de sorolhatnám a többi kedvező, fejlődést jelentő változást is.

A jó irányba tartó fejlődés azonban megtorpant! A szakszervezeti könyvtárak jelenlegi eszköztárukkal nem tudják sem színvonalasan, sem tartósan szolgálni azokat a társadalmi és gazdasági szükségleteket, amelyekért létrehozták őket. Gondjaink aggasztóak, közülük csak a legfontosabbakról szólnék...

A szakszervezeti könyvtárak technikai színvonala úgyszólván a nulla fokon áll. Nem tudok olyan központi könyvtárról, amelyben akár egyetlen fénymásoló berendezés lenne! A „legmagasabb” technikai ellátottságot jószerével az írógépek jelentik még azokban a központi könyvtárakban is, amelyek új épületbe költözve már nagyobb terekkel rendelkeznek. Pedig a szakszervezeti könyvtári hálózat korszerűsítése, a jelen és a jövő követelményeihez való igazítása sem késedelmet, sem halasztást nem tűr! Már így is akkora e hálózat – elsősorban a központi könyvtárak – technikai lemaradása az elegáns, jól gépesített (kötéssel, fénymásolóval, számítógéppel, videoberendezéssel stb. felszerelt) tanácsi könyvtárhálózat mögött, hogy utolérni soha nem tudjuk, de lemaradásunkat csökkenteni parancsoló szükségyszerűség. E nélkül a lakóterületi könyvtári ellátásba bekapcsolódni – amellyel egyébként messzemenően egyetértünk – erőltetett és elhamarkodott lépés volna. A két hálózat közötti együttműködés – amit annyira sürgetünk, az egyik fél ilyen nagyarányú lemaradása mellett csak vágyálom és valahol az óhaj szintjén marad mindaddig, amíg a gyakorlat terén komoly változás nem történik.

A másik nagy gond, hogy az állami kulturális támogatásból a szakszervezeti könyvtárak részére évek óta szűkösen csordogáló, sőt az utóbbi években egyre apadó forint-csermelyek még a szintentartásra sem elegendők! Tetőznél viszont a saját gépkocsival rendelkező központi könyvtárak gondáradatát a tény, hogy a 3–4 évente cserére kerülő kocsik árkülönbözetét a könyvtáraknak kell „kigazdálkodniuk”! Ez a teher alkalmanként 100 ezer forintos kiadást jelent. Ha a könyvtár kocsit vásárol,

kénytelen csökkenteni az amúgy is mindig szűkös gyarapítási keretének összegét, mivel a központi támogatás nincs tekintettel a külön kiadásokra, de üzemi forrásból sem kerül annyival több a könyvtár számlájára, hogy elég lenne. Sajnos az utóbbi években ezek az üzemi hozzájárulások sem emelkedtek a kívánt mértékben. Vas megyében 1985-ben egy dolgozó után átlagosan 16,20 forintot fizettek, de tudok olyan megyéről, ahol az átlag lényegesen alacsonyabb volt.

Próbálkozások és javaslatok

Ezen a gondon csak egyféleképpen lehetne segíteni: úgy, hogy a könyvtárak évente, időben – még a költségvetések készítése előtt – értesülnének a könyvek beszerzési átlagárának alakulásáról, hogy a hozzájárulási összegek kiszámítása egyértelmű és tervezhető legyen. Az 1985. évre például az egyetlen támpontunk 1984-ben az *Arató Antal* által szerkesztett *Mibe kerül?* című kiadvány volt. (Mibe kerül? Költségvetési kalkulációk és módszertani megjegyzések közművelődési és iskolai könyvtárak állománygyarapítására az Új Könyvek című állománygyarapítási tanácsadó 1982. évi kínálata alapján. 1983. OSZK–KMK.) Mielőtt üzemi támogatást kértünk volna, mindig a következő módszert alkalmaztuk: először is minden esetben megszereztük a megyei szakmai szakszervezetek egyetértő támogatását. Aztán kérdésünkkel külön-külön felkerestük a munkahelyek szb-titkárait azzal, hogy a lehetőségek szerint emeljék a hozzájárulás összegét. Együttal azt is megkérdeztük, mennyire vannak megelégedve a mi munkánkkal, szolgáltatásainkkal, tudják-e használni a szakszervezeti irodalomról összeállított s részükre havonta kiküldött cikkbibliográfiánkat, jeleztek-e valamit a hallgatók az általunk szervezett előadással vagy az előadó személyével kapcsolatban stb. Így mindenki számára világos lehet, hogy az 1985. év támogatási összegének emelkedése – mert ez történt – módszertani munkatársaink ügyességét dicsérte.

Szente Ferenc azt javasolja cikkében, hogy felül kellene vizsgálni a SZOT elnökségének ma is érvényes, elvi alapozást és programot kínáló, 1980. szeptember 29-i határozatában foglaltakat a munkahelyi közművelődési és a sakkönyvtárak együttműködése, illetve integrációja ügyében. Nálunk Vas megyében a 10 önálló könyvtár közül hét, a letéti I. típusúak

közül pedig három integrált szervezetben működik, főfoglalkozású könyvtárossal, szabadpolcos térrel. Az integrálható könyvtárak száma már csak négy-öt. Az összevonást olyan vállalatok esetében szorgalmaztuk, ahol hatékony önálló szakszervezeti könyvtár működik, de a szakkönyvtár állománya nem számottevő, vagy olyan 800–1200 dolgozót foglalkoztató vállalatoknál, ahol önálló szakkönyvtár és önálló szakszervezeti könyvtár működtetése külön-külön nem gazdaságos. Így az egyesítés mindkét könyvtártípus számára előnyös.

A munkahelyeken nemcsak a tervezéshez, fejlesztéshez, de a napi feladatok ellátásához is nélkülözhetetlen a szakmai információk és dokumentumok közvetítése. Ez a fontos feladat a műszaki könyvtárakra hárul. Jelenleg ezeknek a könyvtáraknak hálózati gondozása nincs megoldva. Szakmai (szakkönyvtári) központjaikkal alig van kapcsolatuk, gazdátlanok, elszigeteltek, nem ismerik eléggé még a meglévő információs lehetőségeiket sem. Az összevont könyvtárak műszaki állományának gyarapítását, az állomány feltárását, a különféle nem hagyományos könyvtári dokumentumok beszerzését nem vigyazza senki, nincs szakmai felügyelet. Kérdés: kinek kellene felügyelni az

összevont szervezetben működő műszaki könyvtárakat? Kézenfekvő, hogy a módszertani irányítást és a szakmai központokkal, illetve alközpontokkal való koordinálást az SZMT központi könyvtárak végezzék. Ezt leginkább az a tény indokolja, hogy a szakszervezet belül van a gyárkapun, és nem utolsósorban az, hogy a szakszervezet részt vesz a vállalat vezetésében. A központi könyvtárak ilyen hatókörbővítése elősegítené a szakszervezetek termelést támogató munkájának korszerűbb, jobb ellátását.

Meggyőződésem, hogy a lehetőségek ilyenféle kihasználásával, a személyi és tárgyi feltételek biztosítása mellett – ezek fejlesztése, illetve megteremtése egyébként is égetően szükséges – a szakszervezeti hálózatban jelentkező gondok legalább részben megoldódnának, a könyvtárak szolgáltatásaikkal fel tudnának zárkózni a tanácsi hálózathoz vagy lemaradásukból valamit behoznának.

Mindenki tudja, hogy *az olvasó munkások többsége a szakszervezeti könyvtárakat látogatja*, éppen ezért a társadalom nem mondhat le a könyvtárak általános és szakműveltséget szolgáló munkájáról.

Sövegiártó Lászlóné

A SZOT kulturális, agitációs és propaganda osztályának ajánlása

a szakszervezeti könyvtári hálózat középtávú feladataira

A SZOT elnökségének 1980-as határozatából adódó további tennivalók meggyorsítása, valamint az új feladatok és a változó körülmények miatt a SZOT titkársága 1986 januárjában áttekintette a szakszervezeti könyvtári hálózat, a munkahelyi könyvtári ellátás helyzetét és kialakította a középtávú fejlesztés alapvető irányait. A SZOT titkársága megbízta a SZOT kulturális, agitációs és propaganda osztályát, hogy irányelvek megjelentetésével segítse elő a kiemelt feladatok megvalósítását.

1. A társadalmi-gazdasági fejlődés sok tekintetben új módon fogalmazza meg a művelődés céljait és feladatait, igényelve, hogy a kul-

turális törekvések közvetlenebbül és szorosabban kapcsolódjanak az alapvető társadalmi folyamatokhoz. A gazdaság intenzív irányú fejlődése, a vállalati önállóság további növekedése, a munkahelyi irányításban végbemenő változások, a társadalmi demokratizmus szélesebb körű érvényesülése magasabb követelményeket támaszt az általános és szakműveltség terjesztésében, a mindennapi kultúra fejlesztésében, az egyének és a közösségek megújulási képességének kibontakoztatásában. A szakszervezeti könyvtárhálózat számára, amely közvetlenül kötődik a munkahelyek, a szakszervezeti alapszervezetek életéhez, különösen